

УДК 159.9378.3:159.923.31:616.61:611.9

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.4>**Світлана БОНДАРЕВИЧ**

кандидат психологічних наук, доцент кафедри «Практичної психології»,
Одеський національний морський університет,
вул. Мечникова, 34, Одеса, 65029, Україна
ORCID: 0000-0002-7350-2947
Researcher ID: AAT-4933-2020

Лілія СУСЛІК

студентка IV курсу, Одеський національний морський університет,
вул. Мечникова, 34, Одеса, 65029, Україна

Svitlana BONDAREVYCH

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor at the Department "Practical Psychology",
Odesa National Maritime University,
34, Mechnikov str., Odessa, 65029, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7350-2947
Researcher ID: AAT-4933-2020

Lilia SUSLYK

4th year Student, Odesa National Maritime University,
34, Mechnikov str., Odessa, 65029, Ukraine

**ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ
НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ****THE INFLUENCE OF GENDER STEREOTYPES
ON THE FORMATION OF PERSONALITY SELF-ASSESSMENT**

У статті розглянуті психологічні особливості гендерних стереотипів, які впливають на формування самооцінки особистості, її Я-концепції як складників самосвідомості. Проаналізована у статті інформація свідчить про те, що існує взаємозв'язок та взаємовплив між гендерними стереотипами та формуванням самооцінки особистості, її Я-концепції та самосвідомості особистості. **Метою статті** є висвітлення результатів дослідження значення взаємовпливу та взаємозв'язку психологічних особливостей гендерних стереотипів на формування самооцінки особистості, Я-концепції та самосвідомості особистості. **Методологія дослідження.** Для вирішення поставлених завдань у роботі були використані теоретичні, емпіричні методи, а також методи кількісної обробки даних. Для вивчення закономірності взаємовпливу та взаємозв'язку між формуванням самооцінки особистості, Я-концепції і самосвідомості особистості з психологічними особливостями гендерних стереотипів були використані: методика дослідження самооцінки С.А. Будассі та методика «Статеврольовий опитувальник» С. Бем. За результатами дослідження виявлено, що у більшості досліджуваних присутній андрогінний тип гендеру, а також більшість з респондентів має адекватно завищену самооцінку. Показано, що психологічні особливості гендерних стереотипів, а саме мускуліність, фемінність, андрогінність, мають прямий кореляційний зв'язок із самооцінкою особистості. Виявлено, що психологічні особливості гендерних стереотипів, а саме маскулінність, фемінність, андрогінність, мають зворотний кореляційний зв'язок із самооцінкою особистості. За результатами дослідження було виявлено, що, чим більший ступінь маскулінності, тим вірогідніша завищена самооцінка, і навпаки, чим більший ступінь фемінності, тим вірогідніша низька самооцінка. **Наукова новизна дослідження** визначена науково-практичною потребою в більш глибокому розумінні того, як психологічні особливості гендерних стереотипів впливають на формування самооцінки особистості, Я-концепції особистості, а саме на «Я-ідеальне» та «Я-реальне», що є значущими у формуванні самосвідомості особистості; необхідністю наукового осмислення закономірностей взаємовпливу та взаємозв'язку між психологічними особливостями (андрогенність, маскулінність, фемінність) гендерних стереотипів та формуванням самооцінки особистості, її Я-концепції, а також самосвідомості особистості. **Висновки.** Обґрунтовано закономірності взаємовпливу та взаємозв'язку між формуванням самооцінки особистості, Я-концепції особистості і самосвідомості особистості з психологічними особливостями гендерних стереотипів. На онтогенез розвитку особистості, її самосвідомості, до складу якої входить самооцінка особистості та її Я-концепція, гендерні стереотипи мають значний вплив. Показано, що серед молодих людей віком 19–23 роки переважає саме андрогінний тип гендеру. Андрогінна поведінка сприяє більш високому рівню адаптації у відносинах з близькими людьми і самооцінки особистості порівняно з тими, чия поведінка жорстко регламентується рамками статево-рольового стереотипу.

Ключові слова: гендерні стереотипи, мускуліність, фемінність, андрогінність, самооцінка особистості.

The article considers the psychological features of gender stereotypes that affect the formation of self-esteem of the individual, his self-concept as components of self-awareness. The information analyzed in the article shows that there is a relationship and interaction between gender stereotypes and the formation of self-esteem, personality self-concept and self-awareness. **The aim of the article** is to highlight the results of the study of the importance of the interaction and relationship of psychological characteristics of gender stereotypes on the formation of self-esteem, self-concept and self-awareness. **Research methodology.** Theoretical and empirical methods, as well as methods of quantitative data processing were used to solve the tasks. To study the patterns of interaction and the relationship between the formation of self-esteem, self-concept and self-consciousness of the individual with psychological features of gender stereotypes were used: self-assessment method SA Budassi and method "Gender Questionnaire" S. Bem. According to the results of the study, an androgynous type of gender was found in a larger number of respondents, and most of the respondents have adequately inflated self-esteem. It is shown that the psychological features of gender stereotypes, namely muscularity, femininity, androgyny have a direct correlation with self-esteem. It was found that the psychological features of gender stereotypes, namely masculinity, femininity, androgyny are inversely correlated with self-esteem. The study found that the greater the degree of masculinity, the more likely high self-esteem, and vice versa, the greater the degree of femininity, the more likely low self-esteem. **The scientific novelty** of the study is determined by the scientific and practical need for a deeper understanding of how psychological features of gender stereotypes affect the formation of self-esteem, self-concept of personality, namely self-ideal and self-real, which are important in shaping self-consciousness; the need for scientific understanding of the laws of interaction and the relationship between psychological characteristics (androgyny, masculinity, femininity) of gender stereotypes and the formation of self-esteem, its self-concept and self-awareness. **Conclusions.** The laws of interaction and the relationship between the formation of self-esteem, self-concept of personality and self-awareness of the individual with the psychological characteristics of gender stereotypes are substantiated. Gender stereotypes have a significant impact on the ontogenesis of the development of the individual, his self-consciousness, which includes the self-esteem of the individual and his self-concept. It has been shown that the androgenic type of gender predominates among young people aged 19–23. Androgynous behavior contributes to its higher level of adaptation in relationships with loved ones and self-esteem, compared to those whose behavior is strictly regulated by gender-role stereotype.

Key words: gender stereotypes, muscularity, femininity, androgyny, self-esteem.

Актуальність дослідження. Сприйняття відмінностей у поведінці та психіці людей є однією з головних причин, що виділяють поділ людей на чоловіків та жінок. Але відмінності між чоловіками та жінками відбуваються не тільки через їхні тілесні, біологічні відмінності, а й через соціокультурний контекст, тобто що в цей момент часу в цьому суспільстві вважається властивим чоловікам, а що жінкам. У широкому значенні термін «гендер» вказує на будь-які психологічні та поведінкові властивості, які ймовірно відрізняють чоловіків і жінок та асоціюються з маскулінністю та фемінністю [1; 3; 6].

Однак гендерні особливості не однозначні, вони нерозривно пов'язані зі статевою приналежністю та мають значний вплив на формування самосвідомості та самооцінки особистості [2, с. 54–65; 4, с. 128–139]. У різних ситуаціях та різних сферах діяльності характер гендерної диференціації може і не збігатися, бо на нього впливають численні стереотипи та очікування оточуючих [5; 6].

Гендерна роль як диференціація діяльності, статусів, прав і обов'язків індивідів залежно від своєї статевої власності, належить до виду ролей соціальних, вона нормативна, виражає певні соціальні очікування, проявляється у поведінці особистості. На рівні культури ці ролі існують у контексті певної системи статевої символіки та стереотипів маскулінності та фемінності. Це соціальний прояв гендерної ідентичності [1; 3].

До концепції маскулінності та фемінності також додають концепцію андрогінії, яку сформулювала Сандра Бем. Андрогінна особистість поєднує у собі як маскулінні, так і фемінні риси, що призводить до кращої соціальної гнучкості та більшої пристосованості. Водночас висока фемінність у жінок та висока маскулінність у чоловіків часто пов'язані з порушеннями психологічної та соціальної адаптації, які можуть призводити до внутрішньоособистісного конфлікту [5]. Причому для різних вікових періодів, особливо для молодих людей, які лише вступають у самостійне життя, саме провідна діяльність найбільше впливає на формування самосвідомості особистості, її самооцінки.

Таким чином, актуальність проблеми пов'язана з тим, що психологічні особливості гендерних стереотипів впливають на формування самооцінки особистості, її Я-концепції як складників самосвідомості.

Саме тому у рамках цієї статті ми ставимо мету – дослідити взаємодію, взаємозв'язок та взаємовплив психологічних особливостей гендерних стереотипів та формування самооцінки особистості, її Я-концепції та самосвідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні напрями дослідження гендерних стереотипів, формування самооцінки особистості, Я-концепції особистості базуються на роботах багатьох дослідників (Ш. Берн, С. Бем, І.С. Клеціна, Л.В. Попова,

Н.К. Радина, Л.Е. Семенова, В.С. Агапов, Р. Бернс, І.С. Кон, К. Роджерс, Е.А. Сорокумова та ін.) [1; 3; 5].

У вітчизняній психології вихідними пунктами дослідження самооцінки є ставлення до самосвідомості, особливо це визначено у роботах Л.С. Виготського та С.Л. Рубінштейна та їхніх учнів. Надалі дослідження були продовжені О.Г. Асмоловим, Л.І. Божовичем, А.В. Запорожцем, О.М. Леонтєвим, М.І. Лісіною та ін. [4, с. 128–139; 8–9].

Л.С. Виготський сформулював власний методологічний підхід до проблеми соціального становлення особистості людини в рамках культурно-історичної концепції та сформулював загальний генетичний закон психічного розвитку. Вчений представляє самосвідомість як безперервний процес, що проходить тривалий шлях розвитку. Це шлях психологічних та соціальних змін, перебудови всього психічного життя, що призводять до виникнення самосвідомості. Ця теорія мала продовження у системному підході Б.Г. Ананьєва, С.Л. Рубінштейна та ін., в якому особистість розглядається як цілісна система, що володіє різними взаємозв'язаними характеристиками, що залежать від особливостей формування особистості та суспільства (К.А. Абульханова-Славська, А.В. Брушлінський, Л.С. Виготський, А.Н. Леонтєв, Б.Ф. Ломов, С.Л. Рубінштейн та ін.) [8].

З погляду К. Роджерса центральною ланкою особистості є самооцінка, уявлення людини про себе, «Я-концепція», що породжується у взаємодії з іншими людьми. На думку вченого, «Я» включає не тільки «Я реальне» (те, чим людина є зараз), а й «Я ідеальне» (те, якою вона хотіла би бути). Великий розрив між «Я реальним» та «Я ідеальним» трактується як перешкода на шляху здорового функціонування та розвитку особистості [7, с. 288–291; 9].

Самооцінка, як сформоване уявлення про себе і свої зв'язки із зовнішнім світом, впливає на особливості поведінки людини і виступає регулятором взаємодії людини з іншими людьми. У формуванні самооцінки особистості провідні ролі відводять двом чинникам: відношенню оточуючих і самоусвідомленням своїх особливостей та діяльності особистістю. Індивід, дізнаючись про якості іншої людини, виробляє власну оцінку. Формується «Я ідеальне», і результатом проєкції «Я реального» на «Я ідеальне» і є самооцінка [8].

У структуру «Я-концепції» входять три елементи: когнітивний складник – це образ Я людини, в якому містяться її уявлення про свою особистість; оціночний складник – це самооцінка, заснована на афективній оцінці образу Я; поведінковий складник – це поведінка, що складається з поведінкових реакцій чи конкретних дій, зумовлених Я і самооцінкою (рис. 1).

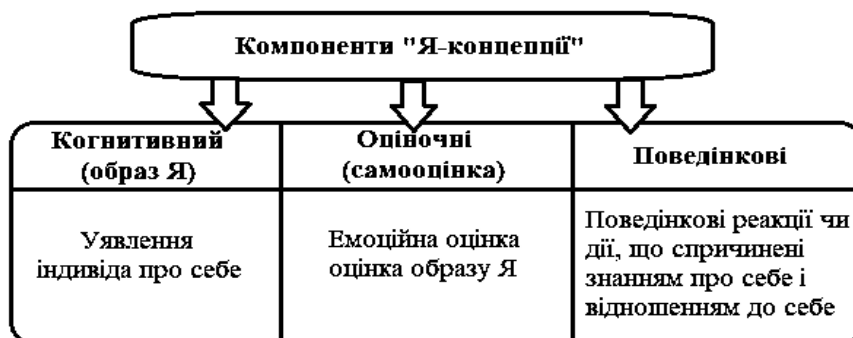

Рис. 1. Компоненти «Я-концепції»

Рис. 2. Гендерна ідентичність у біопсихосоціальной системі координат

Розмежування «Я-концепції» на деякі елементи є умовним, тому що вона є цілісним утворенням, кожен із елементів якого, хай і відрізняється деякою самостійністю, перебуває у тісному взаємозв'язку та взаємовпливу один з одним. Я-концепція – це сукупність усіх уявлень індивіда про себе, яка пов'язана зі своїми оцінками [10, с. 34–51].

Сучасні теоретичні напрями дослідження гендерних стереотипів у формуванні самооцінки особистості базуються на роботах багатьох вітчизняних та закордонних дослідників (Ш. Берн, С. Бем, І.С. Клецина, Л.В. Попова, Н.К. Радина, Л.Е. Семенова, В.С. Агапов, Р. Бернс, І.С. Кон, К. Роджерс, Е.А. Сорокоумова та ін.) [1; 3; 5]. Завдяки роботам Б.Г. Ананьєва та І.С. Кона у вітчизняній психології були визначені пріоритетні напрями досліджень у галузі психології статі. Це дослідження С.І. Кудінова, Б.І. Хасана, Ю.А. Тюменєвої відмінностей в особливостях та характеристиках поведінки чоловіків та жінок. Так, Н.А. Смирнова досліджувала психологічні відмінності статі та формування гендерної ідентичності у різні вікові періоди особистості [3; 5].

Гендерна ідентичність не дається індивіду автоматично під час народження, а виробляється внаслідок складної взаємодії його природних задатків та відповідної соціалізації, типізації чи «кодування», і визначається так званими гендерними стереотипами (рис. 2).

Натепер у суспільній свідомості гендерні стереотипи перетворюються на цінності та встановлюють, яким має бути і як мають поводитися чоловіки і жінки [3; 5]. Тому запропонована та розроблена концепція андрогінії на основі маскулінності та фемінності, яку сформулювала Сандра Бем, викликає великий інтерес багатьох дослідників. Андрогінна особистість поєднує у собі як маскулінні, так і фемінні риси. Це призводить до кращої соціальної гнучкості та більшої пристосованості. Водночас висока фемінність у жінок та висока маскулінність у чоловіків часто пов'язані з порушеннями психологічної та соціальної адаптації, що призводить до внутрішньоособистісного конфлікту [6].

Таким чином, нині гендер часто розглядають через систему культурних норм та виховання, тобто як соціальну модель відносин між чоловіками та жінками. Така модель також визначає сімейні ролі та можливості в освіті та професійній діяльності.

Проте відмінності у соціокультурному змісті середовища, вплив різних стереотипів, зокрема гендерних стереотипів, які зумовлюють різну структуру та динаміку самосвідомості, представлені не досить.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження значення взаємовпливу та взаємозв'язку психологічних особливостей гендерних стереотипів на формування самооцінки особистості, Я-концепції особистості та самосвідомості особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У суспільній свідомості гендерні стереотипи перетворюються на цінності і встановлюють, якими мають бути і як повинні поводитися чоловіки і жінки. Таким чином, стереотип перетворюється на приписи, які до того ж закріплюють статусні характеристики. Ці приписи до дії у соціумі впливають на формування образу Я та самооцінки особистості з дитинства.

У конструкції самооцінки виділяють два компоненти: емоційний і когнітивний. Емоційний компонент, у якому відбивається ставлення людини до себе, включається у формування самооцінки перший, і потім уже утворюються когнітивний компонент, у якому міститься знання людини про себе. Ці компоненти працюють разом і не можуть бути присутніми в чистому вигляді [4, с. 128–139; 7, с. 288–291]. Деякі дослідники виділяють ще третій, поведінковий компонент. У ньому проявляється прагнення бути зрозумілим і прийнятним, завоювати повагу і підвищити свій статус, або навпаки, намір уникнути оцінки і критики, приховати свої недоліки [9].

Самооцінку характеризують за такими параметрами: 1) рівень (високий, середній, низький); 2) реалістичність (адекватна, неадекватна); 3) особливість будови (конфліктна, безконфліктна); 4) до якого часу відноситься (прогностична, актуальна, ретроспективна); 5) стійкість (стійка, нестійка). По суті, людина формує установку і ставлення до самої себе, так само як коли вона формує ставлення до когось іншого [2, с. 54–65].

У дослідженні взяли участь 30 респондентів: молоді люди – студенти 4-го курсу ВНЗ, чоловіки та жінки віком від 18 до 22 років. Досліджувані були розподілені на дві рівні групи, по 15 осіб, залежно від статі.

Рання зрілість (шоста стадія за Е. Еріксоном) пов'язана з виникненням бажання самовизначення, бажаннями робити кар'єру, самостійності та відповідальності, формуванням своєї сім'ї, близькості (інтимності). В цей період виявляється істинна сексуальність. Близькі стосунки з друзями чи коханими вимагають вірності, самопожертви і моральної сили. Прагнення близьких стосунків не повинне заглушуватися страхом втратити своє «Я» [9].

Таблиця 1

Зведені дані за кількістю людей зі схожими результатами

	Самооцінка				Гендерні типи		
	Неадекватна завищена	Адекватна завищена	Адекватна середня	Неадекватна занижена	Фемінність	Маскуліність	Андрогінність
Жінки	3	6	6	0	2	0	13
Чоловіки	4	5	5	1	0	5	10
Усього	7	11	11	1	2	5	23

Саме несприятливе проходження цієї стадії може стати причиною розвитку тривожності як фактора розвитку зниження самооцінки. У зв'язку з високим емоційним напруженням та впливом стресових факторів, пов'язаних з навчанням, з яким стикаються студенти, особливо дипломники, також підвищується ризик розвитку зниження самооцінки. Причому на онтогенез розвитку особистості, її самосвідомості, до складу якої входить самооцінка особистості та її Я-концепції, мають значний вплив гендерні стереотипи.

Для вирішення поставлених завдань у роботі були використані теоретичні, емпіричні методи, а також методи кількісної обробки даних.

Як статистичні методи дослідження були вибрані метод описової статистики та частотний аналіз. Для перевірки розподілу показників та виявлення наявності кореляційного зв'язку між досліджуваними ознаками використовувався непараметричний критерій – коефіцієнт кореляції рангу Спірмена. Статистична обробка даних і графічна презентація результатів дослідження здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм Microsoft Excel і IBM SPSS Statistics 23.

Для вивчення закономірності взаємовпливу та взаємозв'язку між формуванням самооцінки особистості, Я-концепції особистості і самосвідомості особистості з психологічними особливостями гендерних стереотипів були використані: методика дослідження самооцінки С.А. Будасі та методика «Статеворольовий опитувальник» С. Бем [3; 5].

Аналіз дослідження проводився шляхом порівняння результатів, отриманих респондентами. Проводилися визначення середніх значень двох досліджуваних груп і вибірки загалом. Також визначалися частота рівня самооцінки та гендерного типу досліджуваних. Для визначення тісноти встановленого зв'язку між даними самооцінки за методикою С.А. Будасі і гендерним типом за методикою С. Бем використовувався метод непараметричного аналізу – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

За результатами дослідження виявлено, що у більшості досліджуваних присутній андрогінний тип гендеру, також більшість з респондентів має адекватно завищену самооцінку. Зведені результати проведеної діагностики самооцінки та гендерного типу надані в таблиці 1.

Діаграма 1. Рівень самооцінки всієї вибірки

Діаграми 1–3 показують результати дослідження самооцінки у відсотковому значенні.

Як видно з діаграми 1, у вибірці з двох груп показники адекватної завищеної самооцінки та адекватної середньої самооцінки виявлено по 37% досліджених, на другому місці стоїть неадекватна завищена самооцінка з показником 23%, а у 3% людей виявлена неадекватна занижена самооцінка.

У жіночій групі по 40% людей з адекватною завищеною та адекватною середньою самооцінкою, у 20% самооцінка неадекватна завищена. І в цій групі не було нікого з неадекватною заниженою самооцінкою. Дані видно на діаграмі 2.

Результати дослідження самооцінки у відсотковому значенні в чоловічій групі показані на діаграмі 3.

Результати дослідження самооцінки у відсотковому значенні в чоловічій групі показані на діаграмі 3. Розподіл за самооцінкою виїшов таким: адекватна завищена та адекватна

середня самооцінки трапляються з однаковою частотою у 33% відсотків респондентів чоловіків, у 27% самооцінка неадекватна завищена, у 7% – неадекватна занижена самооцінка.

Первинні статистичні дані за результатами виміру самооцінки за методикою С.А. Будасі надані в таблиці 2.

Таблиця 2
Дані первинної статистичної обробки результатів діагностування самооцінки

	Загальна вибірка	Жіноча група	Чоловіча група
Вибіркова середня	0,46	0,06	0,2
Дисперсія	0,13	0,48	0,45
Медіана	0,56	0,6	0,5

Середнє значення самооцінки у вибірці в жіночій групі більше, ніж у чоловічій, що відповідає даним показників про вищу самооцінку в жіночій групі. Також розбіжність

Діаграма 2. Рівень самооцінки жіночої групи

Діаграма 3. Рівень самооцінки чоловічої групи

оцінок у середній жіночій групі значно нижча за чоловічу.

Діаграми 4–6 показують результати дослідження гендерного типу у відсотковому значенні. На діаграмі 4 показано, що у більшості (77%) людей у вибірці з двох груп виявлено андрогінний тип гендеру, маскулінний тип гендеру – у 17%, а фемінний – лише у 6%.

Діаграма 5 показує, що в жіночій групі тільки у 13% фемінний тип гендеру, а у 87% виявлено андрогінний тип гендеру.

У чоловічій групі також переважає андрогінний тип гендеру, що ми бачимо на діаграмі 6.

Маскулінний тип особистості виявлено у 33% респондентів чоловічої групи, а у 67% – андрогінний тип гендеру.

Первинні статистичні дані за результатами дослідження гендерного типу за опитувальником С. Бем надані в таблиці 3.

Визначений підрахунок рангової кореляції Спірмена при рівні значущості у 0,05 дорів-

Діаграма 4. Розподіл гендерного типу по всій вибірці

Діаграма 5. Розподіл гендерного типу в жіночій групі

Діаграма 6. Розподіл гендерного типу в чоловічій групі

Таблиця 3
Дані первинної статистичної обробки
результатів діагностування гендерного типу
за опитувальником С. Бем

	Загальна вибірка	Жіноча група	Чоловіча група
Вибіркова середня	-0,19	0,18	-0,57
Дисперсія	0,46	0,39	0,29
Медіана	-0,46	-0,12	-0,46

нює 0,37, це вказує на зворотний зв'язок між самооцінкою, Я-образом людини та гендерним типом. Визначено, що психологічні особливості гендерних стереотипів, а саме маскуліність, фемінність, андрогінність, мають зворотний кореляційний зв'язок із самооцінкою.

Доказано, що, чим більший ступінь маскуліності, тим вірогідніша завищена самооцінка, і навпаки, чим більший ступінь фемінності, тим вірогідніша низька самооцінка.

Таким чином, за результатами дослідження були виявлені закономірності взаємовпливу та взаємозв'язку між формуванням самооцінки особистості, Я-концепції особистості і самосвідомості особистості з психологічними особливостями гендерних стереотипів (андрогінність, маскуліність, фемінність).

Висновки. Таким чином, у статті представлено результати емпіричного дослідження та визначені закономірності взаємовпливу та взаємозв'язку між формуванням самооцінки особистості, Я-концепції особистості і самосвідомості особистості з психологічними особливостями гендерних стереотипів.

Показано, що психологічні особливості гендерних стереотипів, а саме маскуліність, фемінність, андрогінність, мають зворотний кореляційний зв'язок із самооцінкою.

З цього виходить, що, чим більший ступінь маскуліності, тим вірогідніша завищена

самооцінка, і навпаки, чим більший ступінь фемінності, тим вірогідніша низька самооцінка. Згідно з результатами дослідження виявлено, що у більшості досліджуваних присутній андрогінний тип гендеру, а також більшість з респондентів має адекватно завищену самооцінку.

Визначено, що у вибірці з двох груп показники адекватної завищеної самооцінки та адекватної середньої самооцінки виявлено по 37%, на другому місці стоїть неадекватна завищена самооцінка з показником 23%, а у 3% людей виявлена неадекватна занижена самооцінка. Причому середнє значення самооцінки у вибірці у жіночій групі більше, ніж у чоловічій, що відповідає даним дослідження про вищу самооцінку в жіночій групі. Також розбіжність оцінок середнього значення в жіночій групі значно нижча за чоловічу.

Визначено, що у більшості (77%) людей у вибірці з двох груп андрогінний тип гендеру, маскуліний тип гендеру – у 17%, а фемінний – лише у 6%. Визначено, що, чим більший ступінь маскуліності, тим вірогідніша завищена самооцінка, і навпаки, чим більший ступінь фемінності, тим вірогідніша низька самооцінка.

Таким чином, психологічні особливості гендерних стереотипів впливають на формування самооцінки особистості, її Я-концепції як складників самосвідомості. Так, серед молодих людей віком 19–23 роки переважає саме андрогінний тип гендеру. Андрогінна поведінка відкриває широкі можливості вести себе адекватно до ситуації, незалежно від того, яку поведінку приписує людині той чи інший статево-рольовий стереотип.

Отримані в результаті дослідження дані будуть корисні для практичного психолога у роботі з особами з розладами порушення формування самооцінки особистості з урахуванням впливу на них гендерних стереотипів.

Література:

1. Бендас Т.В. Гендерная психология : учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 431 с.
2. Бороздина Л.В. Сущность самооценки и ее соотношение с Я-концепцией. *Вестник Московского университета*. 2011. Серия 14. *Психология*. № 1. С. 54–65.
3. Гендерная психология. 2-е изд. / Под ред. И.С. Клецкиной. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 496 с.
4. Горохова А.А., Сомова Н.Л., Киричик Е.С. Исследование особенностей самооценки современных детей и подростков. *Психология человека в образовании*. 2021. Т. 3. № 2. С. 128–139.
5. Клецкина И.С. Психология гендерных отношений : диссертация на соискание степени доктора психологических наук : 19.00.05 «Социальная психология». Санкт-Петербург, 2004. 460 с.
6. Козлов В.В., Шухова Н.А. Гендерная психология : учебник для вузов. Москва, 2010. 288 с.
7. Некрасова Т.Ю. Самооценка: современный взгляд на психологическое содержание феномена. *Вестник университета*. № 14. 2013. С. 288–291.
8. Психология личности: Словник-довідник. / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.
9. Психология подростка : учебник. / Под редакцией А.А. Реана. Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, 2003. 480 с.
10. Zuckerman M., Li C., Hall J.A. When men and women differ in self-esteem and when they don't: A metaanalysis. *Journal of Research in Personality*. 2016. Vol. 64. P. 34–51.

References:

1. Bendas, T.V. (2008). *Gendernaya psikhologiya: Uchebnoye posobiye* [Gender psychology. Textbook]. Sankt-Peterburg: Piter. 431 p. [in Russian].
2. Borozdina, L.V. (2011). *Sushchnost' samootsenki i yeye sootnosheniye s YA-kontseptsiyey* [The essence of self-esteem and its relationship with the self-concept]. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 14. Psikhologiya*. No. 1. P. 54–65 [in Russian].
3. Kletsinoy, I.S. (Ed.). (2009). *Gendernaya psikhologiya. 2-ye izd.* [Gender psychology. 2nd ed.]. Sankt-Peterburg: Piter. 496 p. [in Russian].
4. Gorokhova, A.A., Somova, N.L., Kirichik, Ye.S. (2021). *Issledovaniye osobennostey samootsenki sovremennykh detey i podrostkov* [Research of self-esteem of modern children and adolescents]. *Psikhologiya cheloveka v obrazovanii*. T. 3. No. 2. P. 128–139 [in Russian].
5. Kletsina, I.S. (2004). *Psikhologiya gendernykh otnosheniy* [Psychology of gender relations]. Extended abstract of Doctor's thesis. Sumy: SumSU [in Russian].
6. Kozlov, V.V., Shukhova, N.A. (2010). *Gendernaya psikhologiya. Uchebnik dlya vuzov* [Gender psychology. Textbook for universities]. Moskva. 288 p. [in Russian].
7. Nekrasova, T.Yu. (2013). *Samootsenka: sovremennyy vzglyad na psikhologicheskoye sodержaniye fenomena* [Self-esteem: a modern view of the psychological content of the phenomenon]. *Vestnik Universiteta*. No. 14. P. 288–291 [in Russian].
8. Gornostaya, P.P., Titarenko, T.M. (Eds.). (2001). *Psikhologiya osobistosti: Slovník-dovídnik* [Psychology of personality: Dictionary-reference book]. Kyiv : Ruta. 320 p. [in Ukrainian].
9. Reana, A.A. (Eds.). (2003). *Psikhologiya podrostka: Uchebnik*. [Adolescent Psychology: A Textbook]. Sankt-Peterburg: Praym-Yevroznak. 480 p. [in Russian].
10. Zuckerman, M., Li, C., Hall, J.A. (2016). *When men and women differ in self-esteem and when they don't: A metaanalysis*. *Journal of Research in Personality*. Vol. 64, pp. 34–51 [in English].